

Suton

Kovačić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:376708>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Akademija likovnih umjetnosti

Diplomski sveučilišni studij Kiparstvo

Diplomski rad

Suton

Petra Kovačić

Mentor: prof. Dalibor Stošić

Zagreb, rujan 2019.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. O motivu	3
3. Uzori i usporedbe – bliskost s izričajem drugih autora	5
4. Opis rada i materijali	7
5. Tijek izrade i razmišljanja	9
6. Suton (osobni doživljaj)	12
7. Kako umjetnik stvara – o dobrom i lijepom	13
8. Zaključak	15
9. Literatura	16
10. Slikovni prilozi – izrada	17

1. Uvod

Bivajući uz more cijelog života i s morem dijeleći mnoge radosne i sjetne trenutke, stvorio se među nama određeni odnos i dijalog. Osjećam ga da je puno podrške i ljubavi, ili barem da je more ta podrška i ljubav (a ne znam što more misli o tome). Ono je uvijek (i oduvijek) tu, veliko, prostrano, mirno, koje me smiruje kada u meni vijore „bure“, ili vjetrovito i uzburkano spremno da odnese sa sobom i posljednji trag mojih čežnji. Od svih šetnji, plovidbi i svih drugih bivanja uz more i s morem, jedan je trenutak koji mi je, i uvijek će biti, posebno bitan, drag i blizak. Taj trenutak je i jedna slika koja ostaje, koja je upisana u moje viđenje, koja se vraća kao sjećanje i utjeha u trenutcima kada sam daleko od mora, njegova čarobnog šarma i toplog zagrljaja. Ta slika je jedan pogled, pogled s jednog mjesta, a to mjesto je utjeha. Taj je pogled slutnja i uzbuđenje; trenutak, prisutnost i vječnost; sigurnost prijateljstva, i još mnogo toga.

Tada, kada se sunce spušta sa visina i blagom svojom svjetlošću miluje one što ostaju s njime da ga otprate na drugi kraj svijeta, ono šalje svoje najljepše trake da se zasvjetlucaju u našem oku i razvesele naše duše, umorne od briga toga dana, ispaćene u tjeskobama ovoga svijeta, šalje ih kao poruku i glas da je bilo stalno s nama, da nas nije napuštalo i nikad neće. Nije li to Božja prisutstvo, nije li to oblik ljubavi koju nam kroz ljepotu prirode pruža?

Upravo to veselje, te slutnje i želje navele su me da ovu sliku odaberem kao motiv za rad kojim završavam studij kiparstva na Akademiji likovnih umjetnosti, za svoj diplomski rad.

2. O motivu

Motiv sutona, zalaska sunca, čest je motiv mnogih slika i slikara, fotografa, profesionalaca i amatera, od naivaca do najvećih majstora. Neki bi rekli da je već pomalo istrošen i kičav, no ipak u njemu se krije sav jedan svijet, i sva ljepota svijeta, koja zaustavlja vrijeme i svojom ljepotom čini da dah zastane.

Toliko je bogat prizorima i toliko širok, da ga je nemoguće jednom slikom obuhvatiti. Nikada neće biti previše njegovih prikaza i nikada se taj motiv neće istrošiti, ma koliko puta bio

prikazan, jer će toliko puta biti i doživljen, uvijek iznova, uvijek svježije i jedinstveno, uvijek neponovljivo!

Razmišljajući o sutonu kao motivu, odmah ćemo se sjetiti Monetove impresije¹, doduše, izlaska sunca. (Sl. 1.) Ovo sunce, koje izlazi i zalazi, zaista kao da i je neko drugo, drugačije sunce od onog koje stoji visoko na nebu. Ono nam je tu, blisko, i priča s nama, razgovara, komunicira, na jedinstven, predivan, neponovljiv način, u prizorima i slikama, u bojama i veličanstvenom sjaju...

Sl. 1. Claude Monet, *Impresija, izlazak sunca*, 1872.

Sl. 2. Claude Monet, *Parlament u Londonu*, 1904.

Sam Monet često je slikao u zoru i suton, zbog osobitog utiska i šarenila boja koje se prelijevaju nebom i morem i čitavim krajolikom. (Sl. 2.)

Suton kojeg ja prikazujem nije sav u doživljaju boje ili prirode, već je i jedan zapis sjećanja na trenutke provedene uz more u razmišljanjima. Jer uz more se odlično razmišlja. Dok se sunce polako spušta, a njegov sjaj se na površini mora razlijeva u tisuće malih svjetlucavih točkica, koje u oku trepere i bljeskaju, omamljujući svojim ritmom pogled promatrača, pozivaju ga k sebi, bliže, da postanu jedno. Onda odjednom više nije potrebno misliti, onda ništa više nije važno, ništa nije toliko bitno, niti strašno, bitna je samo ta ljepota, samo ljepota postoji, ljepota je bitna...

---

¹ Mada je tendencija impresionista bila prenijeti čisto čulni utisak, bez intelektualne ili emocionalne interpretacije (Usp. Mukařovsky u Pilja 1995: 31), oni ipak ne prikazuju krajolik kao takav, već „žele prikazati dojam koji taj krajolik izaziva“. (Heinrich 2007: 32)

Vođena tom mišlju želim ovdje reći da za svoj rad ne nalazim teoretskog objašnjenja koje bi potkrijepilo razloge zbog kojih sam temu za svoj rad birala. Odabir je došao kao posljedica dubokog osjećaja privlačnosti prema opisanom prizoru zabilježenom u mom sjećanju. Uzore u radovima drugih umjetnika također mi je teško probrati. Nisu ni svjetonazor ni ideologija ono čemu bih se divila, već sitne i teško zamjetne pojedinosti koje polako naslućujemo, no kojima se divimo. To su možda osjećaj i osjećajnost, način na koji se svijet doživljava i prenosi u materijal, ili način na koji se spajaju i nadopunjuju priroda i materijal u kojem se/je umjetnik izražava.

Svoj odabir i uvjerenje potkrijepit ću kasnije razmišljanjima autora, koji su također promišljali o lijepom, o prirodi ljepote i sklada, te o prirođenoj ljudskoj potrebi za lijepim, dobrim i plemenitim.

3. Uzori i usporedbe – bliskost s izričajem drugih autora

Volim otvorene i široke prostore prirode, te mi je vrlo blizak izričaj land arta, napose instalacije od prirodnih materijala Andyja Goldsworthyja, koje tako neupadljivo spajaju slučajnost i namjeru autora, tako nas vješto drže u dvojbi gdje završava priroda, a počinje umjetnost. (Sl. 3., 4.)

Sl. 3. Andy Goldsworthy, *Holes*, 1981.

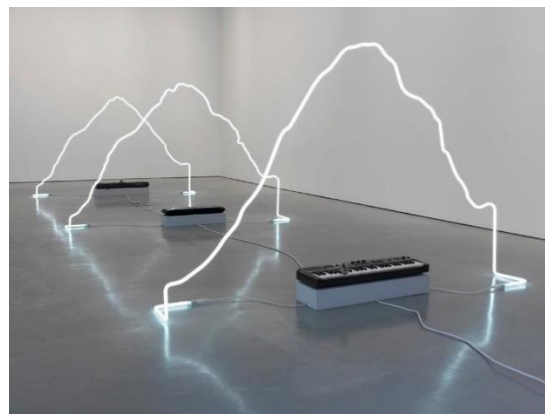

Sl. 4. Andy Goldsworthy

Jednako zanimljiv nalazim i rad umjetnika Richarda T. Walkera (Sl. 5., 6.), koji jednako tankoćutno unosi u prirodu strani materijal koji tako nenametljivo komunicira, sa prirodom i sa nama. I drugi radovi u kojima transformira prirodne oblike u sasvim jednostavne, gotovo shematske oblike koje izlaže u galerijskom prostoru, vrlo su mi bliski i nadahnjuju me. Walker također istražuje iskustvo pojedinca u prirodnom krajoliku, samoću, ljudsku prirodu i dijalog.²

Sl. 5. Richard T. Walker, *Desert landscape*, 2014.

Sl. 6. Richard T. Walker, *In defiance of being here*, 2013.

Možda smo kao ljudi toliko potrebiti prirode jer nas ona liječi. Mnogi duhovni mislioci o tom govore, a američki filozof Ken Wilber u svojoj knjizi *Bez granice*³ izvrsno objašnjava razloge ljudske patnje. On, između ostalog, kaže kako smo stvorili granice unutar sebe, među sobom i prema prirodi, te zbog toga patimo, duboko i stalno. Samo živeći bez granica, možemo osjetiti slobodu. Tek shvativši zaista da ne postoji ni vrijeme, ni prostor; ni ja, ni ti, već da je sve jedno, da smo sve i da nema prije ni poslije, već samo sada; tek tada ćemo (na ovom svijetu) živjeti u vječnosti. (Usp. Vilber 2011)

„...jer bilo bi stvarno divno stajati jedno naspram drugog – mi i stvari – i očima primiti čitav svijet – primiti – bez pitanja, čak i bez čuđenja – primiti – tek – primiti – očima – svijet.“ (Baricco 1997: 32)

---

² Informacija o umjetnikovom interesu je preuzeta i prevedena sa stranice Fraenkel galerije <https://fraenkelgallery.com/artists/richard-t-walker>

³ Ken Wilber: *Bez granice*, BABUN, Beograd, 2011.

Vjerujem da je to ono čemu svi kao ljudi težimo, više ili manje svjesni. A premalo svjesni da je baš priroda ta koja nas sa svime spaja, koja je slika vječnosti. Priroda, jer je stvorena od Stvaraoca čijoj slici težimo kao ljudi, osobito kao umjetnici, želeći Mu se kroz stvaranje, u vjeri, slutnji i čežnji, približiti...

Priroda nas liječi svojom ljepotom, ali i umjetničko djelo, čija je ljepota druge vrste, ali jednakog zanosa.

Priroda je nesvjesna svoje ljepote, ali čovjek je taj koji je primjećuje, uočava i doživljava, svjesno i u svojevrsnom odnosu sa svojim osjećajima i sjećanjima. Umjetnik pak taj doživljaj želi prenijeti u svoje djelo, da bi ga zabilježio u materijalu, ovjekovječio u materiji i izrazio u obliku, koji sami postaju ta ljepota i taj doživljaj kojeg je imao.

4. Opis rada i materijali

Vratit ću se sada dakle na opis rada, tijek izrade i odabir materijala.

Rad se sastoji iz dva dijela, a to su dvije asocijacije na jedan doživljaj. Jedna opisuje veliko užareno sunce dok se spušta, a druga ritam iskrica svjetlosti u ljeskanju mora.

Dva su tako kubusa, crni i bijeli, u sebi „skrila“ prikaze sutona. Okviri su im izrađeni od ljepenke, kasnije obojane, a prednja strana je otvorena. Ona je na oba kubusa „prekrivena“ tkaninom, različito i pomno odabranom i izrađenom. (Sl. 24.-27.) Tkanina ne zatvara unutrašnjost, već je transparentna, pa svjetlost što prodire iz pozadine zajedno s njome čini jedinstven prikaz. Različiti izvori svjetlosti su ugrađeni u kubuse sa stražnje strane, pa tek kada oni gore, rad se doživljava u svojoj punoći.

Kubus crne boje, izrađen od ljepenke, lijepljene drvofixom u više slojeva, na stražnjoj plohi ima ugrađene svjećice, koje se izvorno koriste za božićnu dakoraciju. Svjećice nasumično svjetlucaju ili miruju, u izmjeničnom ritmu. Ukupno je 120 svjećica raspoređeno u slobodnu kompoziciju, a njihovo svjetlo prodire kroz dva sloja tkanine s prednje strane rada. Donji sloj je plave boje i blago se presijava, stvarajući dojam uzbibane morske površine. Gornja transparentno crna tkanina evocira noć, koja polako pada.

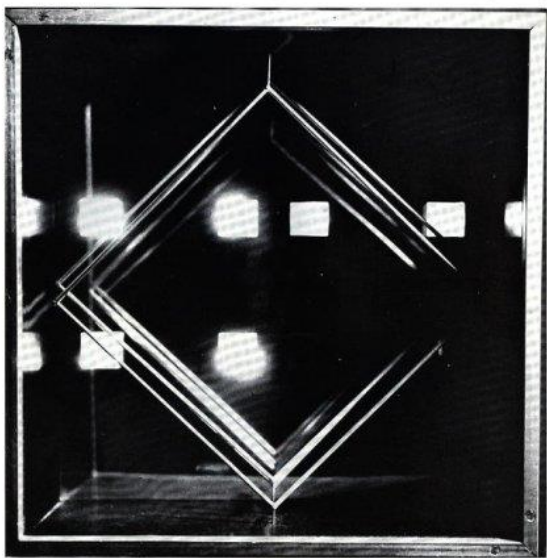
Kubus bijele boje je također izrađen od ljepenke, s drvenim okvirom, obojanim u bijelo. Tkanina s prednje strane, također bijela, izrađena je od dvije vrste tkanine, koje su rezane i

ponovno slagane na način da se, preklapajući valovito izrezane trake tkanine, stvori „valovit“ uzorak, najbolje vidljiv kada kroz tkaninu prodire svjetlo. (Sl. 26.) Ono se nalazi pričvršćeno na stražnjoj plohi kubusa, gdje svijetli jedan krug, žarko crvene boje zalazećeg sunca.

Spominjući materijal, koji je osnovno sredstvo izraza u ovom mojem radu, želim istaknuti koliko je bitno bilo pronaći odgovarajuću tkaninu ili boju, koje bi svojom kakvoćom i osobitim karakteristikama mogle izraziti ono što rad za svoje ostvarenje traži, kao i za druge funkcionalne zahtjeve koje mora ispuniti (čvrstoća, propuštanje svjetlosti, sjaj,...). Sljedeći bitan i netipičan materijal koji koristim je svjetlo, koje je u jednakoj mjeri oblikotvorno za ovaj rad.

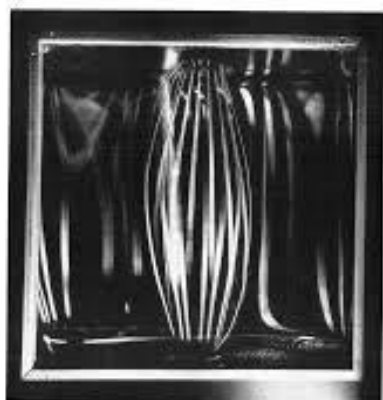
Ovu neklasičnu vrstu skulpture mogli bismo definirati kao objekt. On je oblikovno različit od skulpture ako je shvaćamo u klasičnom smislu, a bliži joj je u okviru moderne skulpture, kada prve takve tendencije nastaju. Izdvojila bih lumino-kinetičke objekte Aleksandra Srneca iz 1976. godine „090471“ (Sl. 7.) i „050571“ (Sl. 8.), koji su slični mojem radu utoliko što u oblikovnoj ideji smještaju sadržaj rada unutar zatvorene kutije. Srnec ih također „gradi, sklapa i montira od primarno neskulptorskih materijala poput kromiranih ploča, pleksiglasa, žice, žarulja i elektromotora“. (Župan 2008)⁴

Sl. 7. Aleksandar srnec, „090471“, 1976.

---

⁴ Ivica Župan: *Umjetnost na rubu i ruba umjetnosti*, Zarez, br. 440, 2008. (<http://www.zarez.hr/clanci/quotumjetnost-na-rubu-i-ruba-umjetnostiquot>)

Sl. 8. Aleksandar srnec, „050571“, 1976.

Šuvaković⁵ daje više definicija pojma objekta u umjetnosti: od neumjetničkih tvorevina dadaista, pop art i konceptualnih umjetnika do Picassovih ready-made objekata koji „plastičkim i asocijativnim ostvarenjem likovne cjelovitosti dobivaju smisao kiparskog rada“. Definicija kojom bih svoj rad okarakterizirala opisuje ga kao „ručno izrađen objekt koji ima aspekte, učinke i smisao tradicionalne i modernističke skulpture, ali je nastao kao produkt postmodernističkih simulacija, kolažno-montažnih mimezisa koncepta i fenomena skulpture“. (Šuvaković 2005: 429).

5. Tijek izrade i razmišljanja

Motiv rada bio je poznat od početka i od njega sam započela osmišljavati cjelinu. Očarana ljeskanjem sunčevog sjaja na morskoj površini, u suton kada se na vrhovima sitnih valova u magičnom ritmu svjetlucaju iskrice svjetla, željela sam to oduševljenje prenijeti i prikazati u radu. Sljedeća komponenta, koju od početka nisam mijenjala bile su božićne svjećice, koje sam iz nekog razloga ustrajala iskoristiti kako bih dočarala dinamiku svjetlucanja sunčevog sjaja na morskoj površini. Ima nešto osobito u tim svjećicama, neka komponenta dječje nevinosti i

---

⁵ Miško Šuvaković: *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, Vlees & Beton, Ghent, 2005.

bezbrige, koja me navodi da se uvijek vraćam tom „materijalu“. Sve drugo se od početnih zamisli na kraju promijenilo, nešto zbog kompliciranosti izvedbe, a nešto zbog skupoće, no vjerujem da je od početka sve išlo u pravom smjeru, koji je rezultirao ovim i ovakvim radom. Dugo je, dakle, trajalo istraživanje materijala i tehnike, uz neke propale pokušaje, no vjerujem s dobrim razlogom. (Sl. 13.-17., 23.-25.) Uvijek završno rješenje djeluje i kao najbolje rješenje. Varijante, dakle, u poliesteru i pleksiglasu za koje sam radila pokuse sam odbacila, a izrađen model u papier maché-u i negativ napravljen za tu svrhu, nisam na kraju koristila. (Sl. 10.-12., 18.-20.) Odabrala sam bržu, jednostavniju u izradi i masom lakšu od eventualnog drva, varijantu izrade kubusa i konstrukcije od ljepenke, u koju sam ugradila svjetla. Potom sam izradila pokriv – okvir s tkaninom, koji zatvara prednju plohu, ali ostaje pomičan, pa je eventualna potreba za popravcima kasnije jednostavnija. (Sl. 21., 22.)

Kako odvojiti ili udaljiti rad od stvarne, već postojeće slike prirode i prenijeti doživljaj tog prizora iz stvarnosti u materijal, a da postane nešto više od slike, više od materijala, više od doživljaja? To je bio najteži, a ujedno najvažniji zadatak ovog rada.

To je, kako piše Heinrich von Kleist u svom zapisu *O marionetskom kazalištu*⁶ „ono staro, a uvijek novo pitanje“ koje umjetnik postavlja „o smislu metamorfoze stvorene njegovom umjetnošću, kojom mrtav materijal postaje pokretan život“. (Kleist 2009: 105)

O tom pitanju pisali su mnogi, mnogi su nastojali prodrijeti u bit umjetničkog djela, prozrjeti je, otkriti u čemu je njegova ljepota i očaravajuća tajna. Lijepo o tom piše Antun Mahnić⁷, krčki biskup, koji kaže da je zadaća umjetnika prirodu shvatiti i predočiti je u trenutcima svoje najuzvišenije ljepote, ali na način da je idealizira, da je svojom umjetničkom fantazijom podigne do ideala, do idealne ljepote. (Mahnić 2006: 145-147) On razlikuje „idealizam niže vrste“ koji samo upriličuje prirodnu zbilju, od onog idealizma kojem umjetnik treba težiti, a taj je „da svojim duhom zaroni u vrhunaravno carstvo vječnih ideja, crpeći odatle ideale kojih priroda ne može ostvariti“. (Mahnić 2006: 229) Od „lijepe umjetnosti“ kaže da treba očekivati „bodrenje, osvježenje duha, oplemenjenje srca i okrjepu volje“. (Mahnić 2006: 233)

Divne misli o tim pitanjima i temama zabilježio je i Ton Smerdel, nepravedno zanemaren, ali velik i svestran hrvatski književnik i profesor, znalac u mnogim područjima kulture i umjetnosti. One potvrđuju moja razmišljanja, pa ću ih, stoga, ovdje iznijeti ili citirati:

---

⁶ Heinrich von Kleist: *O marionetskom kazalištu*, Scarabeus-naklada, Zagreb, 2009.

⁷ Antun Mahnić: *O lijepoj umjetnosti*, Glas koncila, Zagreb, 2006.

Svako je umjetničko djelo ispovijed umjetnikove duše. (Smerdel 2007: 144) Ono zrije s vremenom, u mirnoći duha, u šutnji. (Smerdel 2007: 143) Sadržaj i oblik umjetničkog djela su nerazdvojivi kao što je i čovjek cjelina duše i tijela. (Smerdel 2007: 144)

Potreba za ljepotom u nama je ukorijenjena. Ljepota je jedna, a njezini oblici se mijenjaju, dok sadržaji uvijek donose život, čovjeka, njegove borbe i tajne. (Smerdel 2007: 149)

„Duh velike umjetnosti očituje se u skromnosti i jednostavnosti.“ (Smerdel 2007: 171) „...sve ono, što je jednostavno, ujedno je veliko i duboko. (Smerdel 2007: 174) Kada u umjetnosti ne bi bilo vječnog duha, za nas u slutnjama misterija višeg smisla, umjetnost bi bila samo izživljavanje suviška energije, koju pokreće nezadovoljni fizis. (Smerdel 2007: 173)

Stvaranje umjetničkog djela se, ipak, „ne temelji jedino na osjećajnoj bazi, već se osniva na zakonima, vrlo često nepoznatim zakonima, udruživanja misli i osjećaja.“ (Smerdel 2007: 256)

Umjetnost ne smije proizlaziti iz intelekta, već izvirati iz srca, iz nadahnuća. (Smerdel 2007: 238)

„Umjetnik, kad god stvara, pronalazi svoje izgubljeno djetinjstvo u oblicima svojih slika i čuvstveno zamršenih doživljaja.“ On vidi svijet kroz osjećaje, kao što to dijelom vidi dijete, ali on stvarnost uzdiže na viši nivo svijesti. (Smerdel 2007: 203)

Pitanje je da li umjetnik, kada iz kaosa čuvstveno proživljenih doživljaja odvaja ono najtipičnije za njegovu viziju života i tome daje oblik, stvara nešto novo, ili samo daje oblik onome što već postoji. (Smerdel 2007: 256)

Ima nekih spoznaja koje tinjaju zaboravljene, pa je možda cilj umjetničkog djela dovesti nas do tih naslućenih spoznaja istine. (Smerdel 2007: 236)

„Umjetnik mora biti kao svjetionik, koji žrtvuje svoje svjetlo za druge.“ On „mora svojim srcem obuhvatiti sve, ono što je tipično, da bi dovelo duše do najjačeg treperenja onoga što je vječno u nama“. Ako i ne uspije u tom odmah, vedrine kojima umjetnik upravlja svoj pogled, tokom vremena mogu okupiti sve više srdaca. (Smerdel 2007: 261)

Stvaralac, kada radi nešto novo, uvijek se nanovo bori i traži put, u zanosu stvaralačke ljepote. No on će makar jednom oćutiti kolebanje i pitati se da li je pozvan za stvaranje, da li je njegovo stvaranje potrebno. To je glas umjetničke savjesti. (Smerdel 2007: 241)

Umjetnik je uznemiren ako ne uspijeva naći put kako da izrazi ono nepoznato čemu teži, no kada ga nasluti, on vodi njega i druge k ljepoti. (Smerdel 2007: 240)

Mnogi su umjetnici pozvani samo zato da nam obnove ono što su drugi kazali (ne znajući nešto nova reći), a rijetko se rađaju oni koji su pozvani da nam kažu nešto novo. Oni se pojave u „večerima čovječanstva“, kada ono sumnja u „novi dan“, pojave se da bi donijeli svjetlo i probudili vjeru u ljepotu. (Smerdel 2007: 204, 205)

Ljepota nije samo subjektivna stvar. Postoji ona ljepota koja je svima zajednička, ono opće lijepo, a drugo su vrste njezina izraza. (Smerdel 2007: 243) Opće se ne može razumom obuhvatiti, već se može shvatiti u slutnji vječnog. (Smerdel 2007: 307)

Umjetnik bi, dakle, u svojim težnjama da izrazi ljepotu trebao težiti jednostavnosti, skladu i istini. To je ona nit vodilju koju treba slijediti i koje se treba prisjećati u trenutcima lutanja i sumnje. Sadržaj bi, dakle, trebalo poopćiti, a oblik pojednostavniti. Formula djeluje jednostavno, ali u umjetnosti se ipak ne može kalkilirati, jer ona ovisi isključivo o umijeću stvaraoca da pronikne u onaj odnos u kojem se sadržaj i forma prožimlju, i samo zajedno se u potpunosti izražavaju.

6. Suton (osobni doživljaj)

U suton, kada se razigravaju odbljesci sunčevog svjetla po površini mora, pogled već začaran slijedi taj ritam i počinje se stapati s njime, s morem i sa suncem. Dok cijelo biće pamti odsjaje ljeta i osjeća blagu omamljenost suncem, veliki užareni krug opisuje posljednju etapu svoje putanje nebeskim svodom, i sada se, u najljepšem svom izdanju, veličanstveno sprema na počinak, ostavljajući nas sa žalom što moramo čekati do jutra da se ponovno pokaže. Ali zato još slađe uživamo sada, dok nam se pokazuje sav samodopadan, u nijansama žarkih i plavih boja.

Dvije slike koje sam u radu prikazala dio su istog doživljaja. Tamna površina velike vodene mase koja se giba obasuta iskricama zlatne sunčeve svjetlosti, koje se po njoj igraju. Prepuštanje dubini. Vedrina i zaigranost na površini. Čarolija trenutka. Veliko crveno sunce, bjelina i čistoća ljeta. Lakoća bivanja. Bivanje u tišini. Slutnja vječnosti.

Ono što sam, dakle, znala i osjećala je da želim i moram slijediti je taj ideal ljepote, kojeg sam prepoznala u prizoru sutona nad morem. To stoga nije jedan suton, nego njih bezbroj, na

mnogim dijelovima svijeta. Jedno je sunce koje zalazi, a drugo je njegov sjaj u neuhvatljivim česticama, u iskrenju svjetlosti zalazećeg sunca, koje se ljeska na morskoj površini.

7. Kako umjetnik stvara – o dobrom i lijepom

Vrijedna razmišljanja o prirodi stvaralaštva zabilježio je u svojoj zbirci eseja⁸ Rajmund Kupareo, hrvatski dominikanac i estetičar svjetskog glasa.⁹

On bilježi ovako:

Umjetnik svoje djelo usavršava sve dok formu potpuno ne približi ideji, a kada vjeruje da je djelo gotovo, ne bi mu se smjelo više ništa ni dodati ni oduzeti. (Kupareo 2007: 372)

Njegov rad razlikuje se od stroja, jer stroj proizvodi, a umjetnik stvara. On pronalazi nove odnose među fenomenima prirode i uma. (Kupareo 2007: 365) Ti konceptualni i misaoni odnosi imaju prvenstvo u njegovom radu, što ga razlikuje od zanatlije, kod kojeg svrhovitost ima prednost pred estetskim. (Kupareo 2007: 366) Osim po svrsi, umjetničko se djelo razlikuje i ističe i po užitku što ga pruža pojedincu koji ga promatra. (Kupareo 2007: 362)

Za razliku od prirode, ljepota umjetničkog djela utjelovljuje intuirane osjećaje umjetnika (Kupareo 2007: 371), hotimice zabilježene u određenoj stvari (Kupareo 2007: 44), a koji su opet opći i prepoznatljivi svima.

Vođen intuiranim osjećajem i potpomognut maštom on koristi imaginaciju i fantaziju, pa vanjske utiske i podražaje zadržava u odsutnosti, te ih kasnije doziva i međusobno spaja u nove odnose. (Kupareo 2007: 372)

Promatrajući fenomene prirode naziremo u njima neki ljudski osjećaj i ideju, evociramo neki sveopći, intuirani osjećaj, kojim transfiguriramo prirodu. (Kupareo 2007: 367) Otkrivanje

---

⁸ Rajmund Kupareo: *Um i umjetnost*, Glas koncila, Zagreb, 2007.

⁹ Rajmund Kupareo je bio dugogodišnji dekan uglednog i prestižnog Filozofskog fakulteta Papinskog katoličkog sveučilišta u Santiagu u Čileu i osnivač centra za istraživanje na području estetike i aksiologije Institutio de Estética. Rodio se 1914. godine u Vrboskoj na otoku Hvaru, živio je i putovao diljem svijeta, a umro je 1996. godine u Zagrebu.

ljepote u prirodnim stvarima, kao i u umjetnosti donosi užitak. (Kupareo 2007: 368) Njihova je „korist“ duhovne naravi i preduvjet je za cjelovitost ljudske osobe. (Kupareo 2007: 369)

Čovjekova težnja za neprolaznim i vječnim očituje se u njegovom nastojanju da se oslobodi kategorija prostora i vremena. (Kupareo 2007: 373) Ljepota je ljudska vrijednost, ali bila ona prirodna ili umjetnička, ona daje naslutiti savršenstvo bića. (Kupareo 2007:378).

Da su ovakva razmišljanja vodila i bodrila mnoge umjetnike i mislioce govore i brojni citati sakupljeni u knjizi *O lijepom*¹⁰. Zanimljivo je usporediti ih i vidjeti da su mnogi slično progovarali o prirodi i stvaranju, o osjećaju i slutnji, o vremenu i vječnosti:

„Zahvalan prirodi za sve što je stvorila, i za vlastito postojanje, umjetnik joj vraća jednu drugu prirodu, ali oplemenjenu osjećajima, promišljenu, jednu ljudsku dovršenu prirodu.“ *Goethe, Johann Wolfgang, njemački književnik* (u Pilja 1995: 12)

„Ako bi trebalo da izaberem između sudbine čovjeka koji zna kako i zašto neku stvar nazivamo „lijepom“ i sudbine čovjeka koji zna što znači „osjećati“, čvrsto vjerujem da bih izabrao drugu, s prikrivenom mišlju da bi mi ta spoznaja, ukoliko bi bila moguća, ubrzo otkrila sve tajne umjetnosti.“ *Valéry, Paul Ambroise, francuski književnik* (u Pilja 1995: 37)

„Umjetnost je reproduciranje onog što je vječno, nezavisno od svih promjena i slučajnosti, nezavisno i od vremena i od prostora, znači reproduciranje suštinskog, tj. duše, života duše u svim njenim manifestacijama.“ *Przybyszewsky, Stanislaw, poljski književnik* (u Pilja 1995: 26)

---

¹⁰ *O lijepom*, priredio Milivoj Pilja, Empyros, Zagreb, 1995.

8. Zaključak

Za kraj ću citirati još samo ovo: „Čemu služi umjetnost vidiš po meni; da onome tko nema mnogo pameti istinu slikom kaže.“ *Gellert, Christian Furhtegott, njemački pjesnik* (u Pilja 1995: 8)

Zaista, nije moguće riječima do kraja izreći sve ono što smo u izrazu, oblikom i bojom, nastojali prenijeti, niti dočarati sve proživljene trenutke, niti opisati sve sumnje i slutnje.

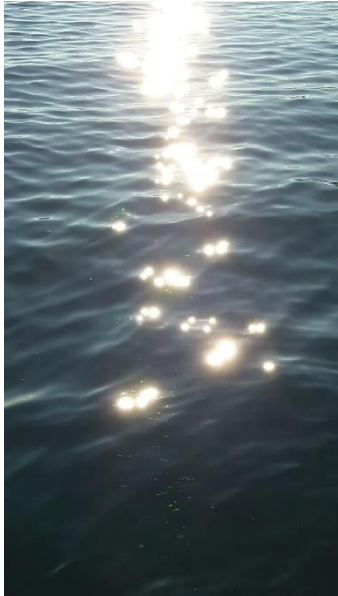
Pri oblikovanju svojeg rada i u želji da proživljeno prenesem onima koji će moj rad gledati, morala sam pronaći način da zadovoljim njegovu estetsku, emotivnu, i umjetničku komponentu izraza. Željela sam da prizor ozaruje kao što je i mene ono more dok sam ga gledala u zalasku sunca, svojom neporecivom ljepotom začaralo, tamo i onda, dok su se spajali nebo i zemlja. (Sl. 9.)

Bilo je potrebno odvagati koji elementi su nužni, a koji suvišni, te iz mnoštva varijanti odabrati onu „pravu“. Pritom, zaista, ispravno je i uputno slijediti onaj intuitivni osjećaj, koji ukazuje na odabir, i koji nas ne napušta kada se priklonimo jednom. Pritom smo nekako sigurni da će to što namjeravamo izraditi biti dobro.

I zaista, postoji neka osobita ljepota u stvaranju. Neopisiva je nagrada kada se, nakon mnogih razmišljanja i dugih istraživanja, na poslijetku, ukaže rješenje. Kada se jednostavno sve „posloži“ i odjednom svaki dio dobije svoj razlog i smisao. Tad sva težina odgovornosti i brige spadne s leđa, a otvori se divan prostor lakoće i zanosa, uz, ipak, još ponešto zdrave neizvjesnosti do kraja, koja nas drži budnima. Tada znamo da je vrijedio svaki napor i da će se sve sumnje, kao i ove dosada, raspršiti. Pojavit će se i nestati, a rad i djelo će ostati. Najveća je ipak nagrada umjetniku, ako uspije svojim radom dotaknuti nečije srce i pobuditi radost.

S tom nadom završavam ovaj diplomski rad, zadovoljna, jer mi je njegova izrada donijela nove uvide i vrijedna iskustva, kojih se utisci i dojmovi tek imaju sleći.

Sl. 9. More

9. Literatura

Alessandro Baricco: *Ocean, more*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1997.

Christoph Heinrich: *Monet*, Taschen, Köln, 2007.

Heinrich von Kleist: *O marionetskom kazalištu*, Scarabeus-naklada, Zagreb, 2009.

Rajmund Kupareo: *Um i umjetnost*, Glas koncila, Zagreb 2007.

Antun Mahnić: *O lijepoj umjetnosti*, Glas koncila, Zagreb, 2006.

O lijepom, priredio Milivoj Pilja, Empyros, Zagreb, 1995.

Ton Smerdel: *Duh umjetnosti*, Glas koncila, Zagreb 2007.

Miško Šuvaković: *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, Vlees & Beton, Ghent, 2005.

Ken Vilber: *Bez granice*, BABUN, Beograd, 2011.

Ivica Župan: *Umjetnost na rubu i ruba umjetnosti*, Zarez br. 440, 2008.

(<http://www.zarez.hr/clanci/quotumjetnost-na-rubu-i-ruba-umjetnostiquot>)

10. Slikovni prilozi – izrada

Sl. 10. Početna skica

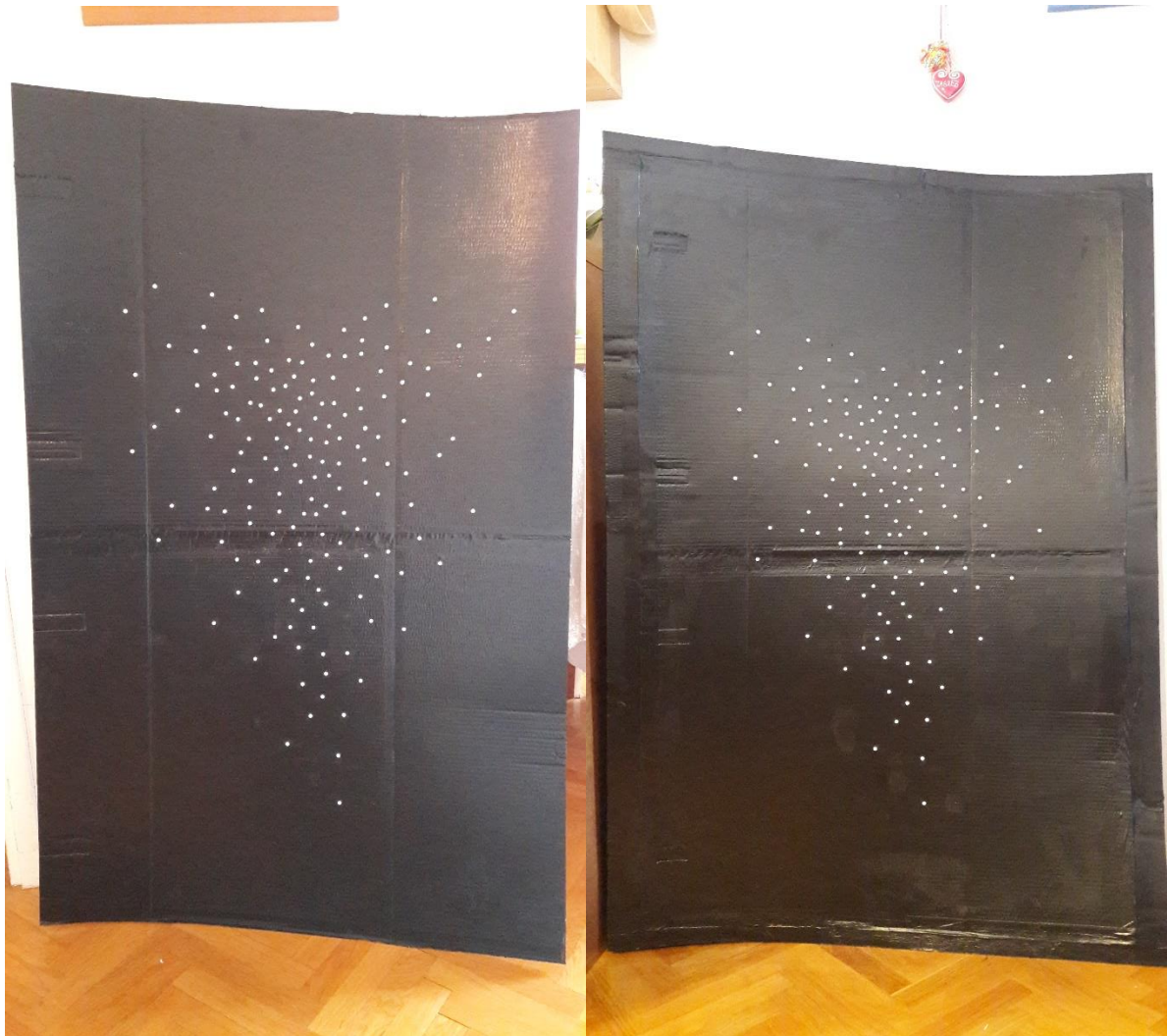
Sl. 11. Model za skicu u poliesteru
(početna ideja)

Sl. 12. Tekstura skice u poliesteru (početna ideja)

Sl. 13. Skica u kartonu

Sl. 14. Skica u kartonu u omjeru 1:1

Sl. 15. Probe lampica

Sl. 16. Model za skicu u gipsu

Sl. 17. Skica u gips

Sl. 18. Model u glini za papier-mâché

Sl. 19. Lijevanje gipsanog kalupa za papier-mâché

Sl. 20. Rad u papier-mâchéu utisnut u kalup

Sl. 21. Ljepljenje okvira od ljepenke

Sl. 22. Ljepljenje uglova okvira

Sl. 23. Istraživanje materijala – najlon

Sl. 24. Proba svjetla i tkanine – bijelo

Sl. 25. Proba svjetla i tkanine – modro

Sl. 26. Tkanina prednje plohe

Sl. 27. Završne odluke o tkanini i boji

Sl. 28. Diplomski rad: „Suton“, 2019.

142,5 x 102 x 23,5

ljepenka, papir, tkanina, svjetlo

Sl. 29. Diplomski rad: „Suton“, 2019.

142 x 102 x 15

ljepenka, tkanina, svjetlo